

En politik du kan lita på

Budget- och regionplan 2024-2026

*Reviderad version november 2023**

Vänsterpartiet Dalarna
dalarna.vansterpartiet.se
vansternivarden.se/dalarna

* De rödmarkerade delarna i dokumentet är de ändringar och tillägg som gjorts.

Innehållsförteckning

2. En politik du kan lita på.....	3
2.1. Klimatbudget i ett klimatnödläge.....	3
3. Budget och handlingsplan.....	5
3.1. Förutsättningar & utmaningar.....	5
3.2. Ekonomiskt resultat.....	6
4. Hälsa- och sjukvård.....	7
4.1. Vår gemensamma välfärd är vår styrka.....	7
4.2. Den geografiska ojämlikheten.....	8
4.3. Tidningen 1177.....	8
4.4. Psykiatri.....	9
4.5.1. Barn- och ungdomspsykiatri (BUP).....	9
4.5.2. Samordna insatser.....	9
4.6. Primärvård.....	10
4.6.1. Hälsosamtal.....	10
4.7. Privatiseringar.....	10
4.7.1. Slopats nystartsbidrag.....	11
4.7.2. Stoppa användandet av hyrpersonal.....	11
5. Tandvård.....	12
5.1. Patienter.....	12
5.2. Personal.....	12
5.3. Sjukresor.....	13
5.4. Akademiskt tandvårdshus.....	13
6. Kultur och bildning.....	15
6.1. Kulturpris och stipendier.....	15
6.2. Kristinehallen.....	16
6.3. Besparingen är liten och konsekvensen för stor.....	16
7. Regional utveckling.....	18
7.1. Kompetensförsörjning.....	18
7.2. Infrastruktur och näringsliv.....	19
7.3. Dalastrategin 2030.....	19
7.4. Klimatbudget och klimatprotokoll.....	19
8. Regionstyrelsen.....	20
8.1. Fastighetsberedningen.....	20
8.2. Vårdval.....	22
8.3. Region Dalarna som arbetsgivare.....	22
9. Service.....	24
10. Kollektivtrafik.....	25
10.1. En zon - ett pris.....	25
10.2. Egen regi.....	26
10.3. Avgiftsfritt sommarlovskort för unga.....	27

10.4. Turistnäring.....	27
11. Sammanfattning.....	29
14. Budgetsiffror.....	31
Driftbudget, mnkr.....	31
Resultatbudget, mnkr.....	31
Balansbudget, mnkr.....	32

2. En politik du kan lita på

Vänsterpartiet är ett socialistiskt och feministiskt parti på ekologisk grund. Vi är en del av arbetarrörelsen och vårt mål är att förverkliga ett samhälle grundat på demokrati, jämlikhet och solidaritet, ett samhälle befriat från klass-, köns- och etniskt förtryck, ett rättvist och ekologiskt hållbart samhälle.

I samhället vi lever idag finns det skadliga strukturer som vi aktivt behöver arbeta för att ändra på. Speciellt utsatta samhällsgrupper har sämre förutsättningar och levnadsvillkor. Kampen för HBTQ-personers rättigheter, antirasism och feminism är en ständig del i Vänsterpartiets politiska arbete på alla nivåer, så även i Dalarna. En stor del av de diskrimineringar som tyvärr sker idag är just mot HBTQ-personer, kvinnor och personer med annat ursprung och etnicitet.

Alla människor ska ha samma rättigheter och samma chans till delaktighet, oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller ursprung. Ingen diskriminering eller särbehandling kan accepteras i ett demokratiskt samhälle.

Region Dalarna ska verka för ett inkluderande samhälle för alla. Det ska inte spela någon roll om du är patient, anställd eller resenär i kollektivtrafiken - du ska ha samma villkor och rättigheter som alla andra.

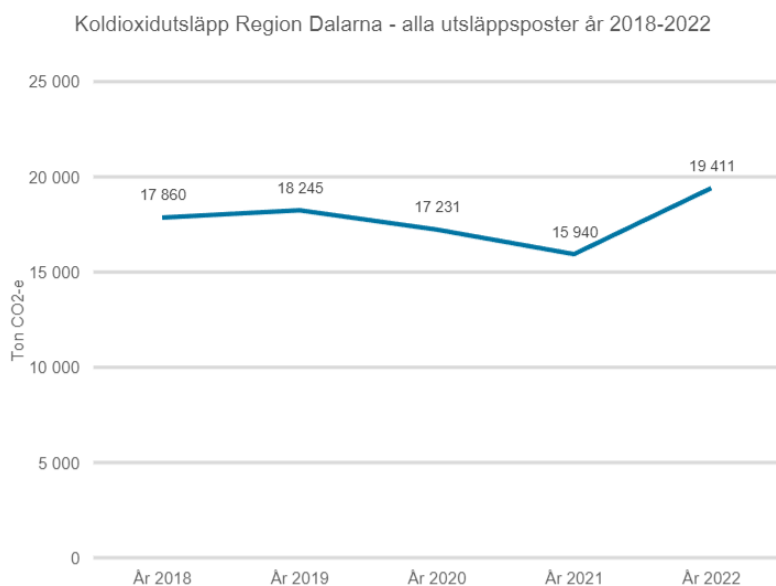
2.1. Klimatbudget i ett klimatnödläge

Överordnat all annan politik är frågan om hur vi hanterar det klimatnödläge som Dalarna och världen står inför. Alla, från största nation till minsta kommun, måste göra verklighet av de nödvändiga åtgärder som krävs för att världen sammanlagt ska nå de uppsatta målen för global hållbarhet. Rapport efter rapport världen över visar att vi ligger långt efter. Denna utveckling gäller i även Region Dalarna vars klimatbokslut för 2022 visade på en ökning på 3471 ton CO₂e i förhållande till 2021.

Resultatet av 2022 års klimatbokslut blir extra allvarlig, eftersom resultatet inte enbart är ett brott mot en under lång tid nedåtgående utsläppskurva. Nivån ligger dessutom 1551 ton CO₂e högre än startpunkten 2018. Region Dalarna har med andra ord under 2022 ökat sin klimatpåverkan med 8,6% sedan starten av mätningarna och hela 22% i förhållande till föregående år.

Inför 2024 (och även innevarande år) krävs inte enbart stora åtgärder för att få ekonomin i balans, utan i varje enskild sakfråga måste miljö- och klimatpåverkande konsekvenser vara den övervägande prioriteringen i våra ställningstagande, när det står mellan ekonomi och miljö.

Vi befinner oss i ett klimatnödläge och det är livsavgörande att i alla områden ta nödvändiga steg för att förhindra en planetär utplåning.

Ur Region Dalarnas Hållbarhetsredovisning och klimatbokslut 2022.

Vänsterpartiet lägger därför budget för koldioxidutsläpp som antas parallellt med ekonomisk ram eftersom det är ett nödvändigt styrmedel för att Region Dalarna ska kunna nå uppsatta utsläppsmål 2030. Regionstyrelsen åläggs ett särskilt ansvar och en uppföljningsplikt att målen enligt antagen koldioxidbudget uppfylls.

Koldioxidbudget (ton CO2-e)

Utsläppspost /ton CO2-e)	2018	2022		2024	2025	2026		Mål 2030
Fastigheter	1191	1022		841	751	660		298
Kollektivtrafik*	3407	4420		2676	2230	1784		852
Hälso- och sjukvård	12 126	12 998		10506	9260	8014		3031
Övergripande	1137	971		799	713	627		284
Summa	17861	19411		14822	12954	11085		4465

*För att få ut mer rättvisande mätvärde, föreslår Vänsterpartiet att måttet för kollektivtrafik även bör slås ut på mängden CO2-e/resande.

3. Budget och handlingsplan

3.1. Förutsättningar & utmaningar

Under 2023 har förutsättningarna för budget radikalt kastats om. Inflationen har påverkat kostnadsutvecklingen i samhället i stort och Region Dalarna är inte undantagna den utvecklingen. Som vi noterade redan i juni avvek prognosen för 2023 kraftigt jämfört med den flerårsplan som antogs 2022. Vi kan nu konstatera att den ekonomiska prognosen i stort också kommer att slå in. Det är kostnader som följer med även under 2024 och som denna budgetplan gör sitt avstamp i.

Att regeringen i det ekonomiska läget väljer att inta en passiv hållning utgör en stor risk för framtidens finansiering av välfärden i Sverige i stort. Det tvingar oss till att behöva prioritera bort flera viktiga och kanske långsiktigt nödvändiga åtgärder eftersom regionen lämnats helt åt sitt ekonomiska öde av staten som vägrar ta ansvar.

De mörka siffrorna till trots är det viktigt att påpeka att den enskilt största kostnaden är att värdesäkra pensionerna, vilka utgör en kostnad som förändras från år till år och följer inflationsnivån. Det innebär att om inflationen är hög så får vi höga engångskostnader för det året, medan om inflationen sjunker så minskar också det belopp vi behöver avsätta för pensionerna. Vi har under året kunnat konstatera att dessa kostnader rent budgettekniskt har lagts ut under respektive nämnd vilket naturligtvis påverkar deras resultat negativt. För att nämnderna inte ska tvingas till budgetanpassningar orsakade av kostnader som inte har en direkt koppling till verksamheten, menar Vänsterpartiet att denna kostnad hanteras centralt i Regionstyrelsen.

Förhållandet mellan inflationsnivån och de växlande nivåskillnaderna i kostnaderna för pensionerna gör det ändå möjligt att ur en långsiktig plan finna hopp om att budgetförutsättningarna gradvis kommer bli bättre i takt med att inflationen sjunker. Det är då viktigt att inte genomföra drastiska strukturella förändringar för att anpassa kostnaderna till det ekonomiska läget vi har idag 2023, utan att budgeten innebär en över tid uthållig plan. Det innebär att vi i budget förbereder oss för att ta oss igenom några ekonomiskt svåra år, med budgeterat underskott som åren därefter ges höjd för att återställas.

3.2. Ekonomiskt resultat

Vänsterpartiets planerade budgetresultat är **-518** miljoner kr, vilket innebär **en miljon kr mindre** budgeterat underskott än den budget som Region Dalarnas politiska ledning planerar. **Enligt vår plan kommer 2024 års budgeterade underskott att återställas under två år med 140 miljoner kr år 2025 och 378 miljoner kr 2026.** Det innebär att inför 2027 års budget kommer underskottet att vara helt återställt.

4. Hälsa- och sjukvård

Ett av Region Dalarnas viktigaste uppdrag är att tillgodose att en god, tillgänglig och jämlik hälso- och sjukvård tillhandahålls i Dalarna. För att åstadkomma det krävs en rad strukturella förändringar kring organisation och utförande.

Vänsterpartiets sjukvårdspolitik utgår från Hälsa- och sjukvårdslagen:

“1§ Målet med hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det största behovet av hälso- och sjukvård ska ges företräde till vården.”

4.1. Vår gemensamma välfärd är vår styrka

Välfärden är i grunden något vi alla till lika stor del äger tillsammans, oavsett om du är fattig eller rik, ung eller gammal. Denna grundbult och princip är förutsättningen för ett jämlikt och jämställt samhälle och tas av många för givet. De senaste 30 åren har det dessvärre skett en förskjutning från det gemensamma till det privata och med marknadskrafternas intåg i hälso- och sjukvården har det bidragit till en kraftigt ökad ojämlikhet.

Den ökade privatiseringen innebär även att möjlighet till politisk styrning och fördelning av vårdens resurser begränsas. Genom lagen om valfrihet, även kallad LOV, ges privata vårdcentraler en rätt att geografiskt etablera sig var de vill. Det innebär i praktiken att de etableras utifrån lönsamhet och inte nödvändigtvis där behoven är som störst. **Resultatet ser vi allt som ofta att privata vårdcentraler koncentreras till områden med en relativt sett frisk befolkning och högre inkomstnivåer, samtidigt som områden med befolkning som löper större risk för ohälsa inte alls har samma tillgång till vårdcentraler.**

Det är av yttersta vikt att vi genom vår politiska styrning säkerställer att vårt gemensamma förblir gemensamt och att i de delar vi inte är förhindrade av nationella regelverk, ser till att vården fördelas och ges efter behov och solidariska principer. **Behovet av vårdcentraler ska bygga på en rättvis tillgång till vård för alla invånare i regionen, inte på lönsamhet. Systemet idag tvingar**

regionen att med skattemedel finansiera de privata vårdcentralerna utifrån platser som bolagen fritt väljer att etablera sig på.

4.2. Den geografiska ojämlikheten

Vi vet att ohälsan bland befolkningen är större i landsbygd än i tätort. I Dalarna har vi långa avstånd, vilket innebär utmaningar. Oavsett var man bor i länet så skall man ha rätt till en god vård. Den vård man behöver ofta ska finnas nära och vara lättillgänglig.

De mindre sjukhusen i Dalarna bedriver en viktig verksamhet som skapar trygghet för befolkningen och vidgar kapaciteten för vården. I SKR:s projekt "Nära vård" spelar de lokala sjukhusen en viktig roll.

Den lokala sjukvården är en grundsten men även digitaliseringen som pågår inom hälso- och sjukvården innebär stora möjligheter, speciellt för landsbygden. Den ger en snabbare och mer lättillgänglig kommunikation mellan patienter och vårdgivare och kontinuiteten stärks.

4.3. Tidningen 1177

Kunskap om hälsa och hur våra levnadsvanor kan orsaka sjukdomar är nödvändig för att vi skall ändra vår livsstil. Men kunskap är en färskvara och primärvårdens resurser är otillräckliga för att ge befolkningen den återkommande påfyllning som behövs. Därför satsar Vänsterpartiet på att regionen ska ge ut tidningen 1177, som ett komplement i folkhälsoarbetet.

4.4. Psykiatri

Den psykiska ohälsan ökar bland både vuxna, barn och unga. Det orsakar stort lidande hos den drabbade och anhöriga och är nu den vanligaste orsaken till sjukskrivningar. Det kan drabba vem som helst, när som helst. Därför måste alla som drabbas få bra vård i tid.

Vänsterpartiets utgångspunkt är att förebyggande och tidiga insatser behöver kombineras med en adekvat vård som är tillgänglig och jämlik över hela Dalarna.

4.5.1. Barn- och ungdomspsykiatri (BUP)

För att säkerställa en sammanhållen vårdkedja och att resurser tilldelas efter behov blir år 2024 startskottet för en avveckling av LOV (lagen om valfrihet) inom BUP. Vi menar att det splittrar verksamheten och försvårar för regionen att göra det omtag av verksamheten som är nödvändig. Vi är övertygade om att en sammanhållen vård är en bättre lösning både för verksamheten och för att kunna ge Dalarnas befolkning som är i behov av insatser från BUP det de behöver.

Region Dalarna bör istället för att privatisera BUP tillse att verksamheten ges bättre förutsättningar att klara sitt uppdrag. Vägvalet att privatisera tog nämligen en motsatt riktning när de ekonomiska förutsättningarna halverades. Det försatte verksamheten i ett kaosartat läge med personalflykt som följd. Verksamheten BUP behöver genomlysas och ges rätt förutsättningar.

4.5.2. Samordna insatser

Vänsterpartiet anser att Region Dalarna bör åta sig uppgiften i behandlingen av barn i psykiatri att i större utsträckning samordna insatser från elevhälsa, ungdomsmottagning, samtalsmottagning för barn och unga och den specialiserade barn- och ungdomspsykiatri.

Vi anser också att regionen bör stärka samordningen med länets kommuner i behandlingen av vuxna patienter inom psykiatri.

4.6. Primärvård

En förstärkning av primärvården är nödvändig för att öka den geografiska jämlikheten och bland annat satsa på befintliga vårdcentralers förmåga att vara tillgänglig för fler patienter.

Genom en omfördelning i budget säkerställer vi att primärvården ges ytterligare **30 miljoner kr i budget** utöver de medel som Region Dalarnas majoritet tillskjutit i sitt förslag. Att ge vårdcentralerna större ekonomiskt utrymme ökar möjligheterna för till exempel hembesök, ökad bemanning och i förlängningen kan akutsjukvården avlastas genom att tillgängligheten utökas. **För att ge primärvården bättre förutsättningar har Vänsterpartiet också lyft bort det avkastningskrav på 21 miljoner som majoritetens budget avkräver regionens vårdcentraler i egen regi.**

4.6.1. Hälsosamtal

Vänsterpartiet ser att det skulle vara av stor nytta för folkhälsan om regionen skulle utöka målgruppen för riktade hälsosamtal. Desto tidigare i livet ohälsosamma levnadsvanor går att bryta, desto bättre blir det för både den egna och den allmänna hälsan och behov av insatser.

Idag riktar sig hälsosamtalen i Region Dalarna till de som har fyllt 50 år och uppåt. Vänsterpartiet vill att hälsosamtal införs från och med det år man fyller **40** år.

4.7. Privatiseringar

Välfärden är i grunden något vi alla till lika stor del äger tillsammans, oavsett om du är fattig eller rik, ung eller gammal. Det är grunden för ett jämlikt och jämställt samhälle.

De ökade privatiseringarna som sker i välfärden innebär att politisk styrning och fördelning av resurser begränsas. Många privata vårdgivare ingår i större koncerner och riskkapitalbolag vars huvudfokus är krav på avkastning och vinstutdelningar. Det betyder att våra gemensamma tillgångar, de pengar som borde användas för att utveckla och förbättra Dalarnas hälso- och sjukvård, istället hamnar hos det privata näringslivet och aktieägare runtom i världen.

Det är av yttersta vikt att vi genom vår politiska styrning säkerställer att vårt gemensamma förblir gemensamt och att vården fördelas och ges efter behov och solidariska principer.

Därför föreslår Vänsterpartiet ett stopp på privatiseringar, användande av hyrpersonal och vill istället genomföra förbättringar i de egna verksamheterna.

4.7.1. Slopas nystartsbidrag

En privat aktör som etablerar en vårdcentral i Dalarna idag erhåller ett nystartsbidrag motsvarande 300 000 kr per månad under maximalt 3 månaders tid. Utöver den rättigheten har inte regionen någon möjlighet att bestämma var den privata vårdcentralen etablerar sig. Allt som oftast sker det i en tätort och inte nödvändigtvis där behovet är som störst, och därmed blir vården än mer otillgänglig för de som bor på landsbygden.

Vänsterpartiet vill upphäva rätten till nystartsbidrag för vårdcentraler och istället satsa de pengarna på regionens egna verksamheter.

4.7.2. Stoppa användandet av hyrpersonal

Användningen av hyrpersonal i Region Dalarna leder till en ekonomisk snedfördelning som gynnar bemanningsföretagen på bekostnad av regionens egna personal och verksamheter. Genom bland annat en ohållbar och oanständig lönebildning och en sämre arbetsmiljö för de anställda.

Den vårdpersonal som nu arbetar i den privata vården skulle, om inte systemet stödde privatiseringar, kunna finnas i den offentliga sjukvården och där bidra till att köerna kortades för alla.

Vänsterpartiet vill därför se ett totalstopp på användande av hyrpersonal. De pengar regionen nu lägger på avtal med privata bolag ska istället fördelas ut till att förstärka vården men även läggas i en lönepott för att på sikt höja vårdpersonalens redan för låga löner.

5. Tandvård

Tandvård är ett av regionens ansvarsområden som tar avstamp i Tandvårdslagen. Tänderna är en del av kroppen och tandhälsan har stor betydelse för den allmänna hälsan. Därför behöver tandvården vara tillgänglig för alla oavsett de geografiska och ekonomiska svårigheter som finns.

De senaste åren har Folktandvården i Dalarna haft stora svårigheter med personalbrist, svårt att behålla befintlig personal, stora oförutsedda kostnader, tillfälliga stängningar av kliniker och små ekonomiska medel. Vi kan med tillförsikt nu se att vissa av de svårigheter som har varit börjat ordna upp sig. Rekryteringen går framåt i rasande takt, en del av de kliniker som helt saknat bemanning har idag öppnat upp igen på grund av den positiva rekryteringen. Tandläkare väljer nu att stanna kvar i verksamheterna på grund av den förändrade prioriteringsordningen.

Tandvården ska enligt lag vara jämlik, det kan vi tyvärr inte säga att den är i Region Dalarna idag, men Vänsterpartiet arbetar hårt för att nå en fullt jämlik tandvård - *för alla*.

5.1. Patienter

Som vuxen patient i Folktandvården har det varit svårt att få tid för undersökningar och uppföljning, utifrån den tidigare prioriteringsordningen. Den ordningen innebar att barn- och akuttandvård var de behandlingar som skulle prioriteras och därmed fick vuxna patienter, som inte hade akuta besvär eller ansågs som riskpatienter, stå utan tandvård.

Den nya prioriteringsordningen har gjort att vuxentandvården utökats och på sikt bidrar till en mer jämlik tandvård. Det ser Vänsterpartiet positivt på.

5.2. Personal

Trots att rekryteringen går framåt och mer personal tillsätts så finns det ännu vakanser som behöver fyllas. Svårigheterna beror till viss del på det låga utbudet av tandvårdsutbildningar i landet. I Dalarna finns det inga utbildningar alls för tillfället, därför behöver regionen rekrytera personal från de städer som erbjuder utbildning men även från andra länder som till exempel Riga. En svårighet som tillkommer där är att hitta boenden, med den rådande bostadsbristen, till de som

flyttar hit för anställning och även att de kan ha en medflyttande familj som också behöver arbete, förskola och skola.

Den tidigare prioriteringsordningen, som var barn- och akuttandvård, var en bidragande faktor till att personal sa upp sig. Den nya ordningen har lett till att fler tandläkare väljer att stanna kvar inom regionen och det är vi tacksamma för.

Vänsterpartiet vill se en ökad samverkan mellan regionen och kommunerna i arbetet med att flytta hit utomlänns och utomlands tandvårdspersonal, för att förenkla och på så sätt även öka rekryteringen.

5.3. Sjukresor

Eftersom att regionen ansvarar för alla invånares tandhälsa i enlighet med Tandvårdslagen innefattar de även de patienter som går till privata kliniker. En del av ansvaret regionen innehar i detta är kostnader för sjukresor. Inom Folk tandvårdens egna verksamheter kan man räkna på ungefär vilka kostnader sjuktransporter kan landa på, men med de privata är det däremot nästintill omöjligt.

Regionen må ha ansvaret för invånarnas tandhälsa oavsett regional eller privat tandvård, men insyn i de privata aktörernas verksamheter är inget regionen får i dagsläget. Vi vet att många privata tandläkarkliniker ofta kallar och behandlar sina patienter i större utsträckning än vad som behövs, just för att gå med större vinst. Vänsterpartiet anser att skattemedel inte ska gynna privata bolags vinster.

En utredning om beställare och utförare i sjuktransporter inom tandvården görs och den ser Vänsterpartiet positivt på. Vi behöver få rådighet över vilka kostnader och svårigheter detta faktiskt utgör för regionen och hur vi på sikt även ska minska dessa - för en ansvarsfull användning av skattemedlen.

5.4. Akademiskt tandvårdshus

En stor satsning som klubbats igenom är en uppstart av ett akademiskt tandvårdshus i Falun. I detta tandvårdshus ska alla nivåer inom tandvården samlas under ett och samma tak. På så sätt kan patienter få en mer övertäckande behandling, personalen kan samarbeta enklare och utrustning kan nyttjas till fullo. Vi ser med stor tillförsikt på detta projekt och välkomnar det med öppna armar. **Vänsterpartiet ser dock med stor oro på utvecklingen för det företag som var tänkt att stå för bygget av det nya tandvårdshuset och har därför ett förslag om att Region Dalarna tar över projektet. (Mer ingående information om detta finns under avsnitt 8.1. Fastighetsberedningen).**

6. Kultur och bildning

Kultur ska vara till för alla, inte en lyx för några få. Det ska vara lätt att uppleva och utöva kultur i hela regionen för alla invånare.

Kulturen präglas av sin tids föreställningar, motsättningar och villkor.

Kulturen återspeglar inte bara samhället. Konst och andra kulturyttringar kan också vara en förändrande kraft som bidrar till att människor blir medvetna om sig själva och om samhället. Det är därför är det så viktigt att konsten får verka fritt. Att den varken underkastas censur, ideologier eller kommersialism. Kulturen är viktig för Dalarnas attraktivitet. Den bidrar till regional utveckling.

En region där kulturen har en aktiv och framträdande roll lockar till inflyttning, nyetablering och turism. Kultur är viktigt för människans behov av identitet och sin personliga utveckling.

Forskning visar att kulturinsatser kan öka det fysiska, psykiska och sociala välbefinnandet vid en rad olika tillstånd. En kulturunderstödd vård är en viktig pusselbit som kan bidra till en mer effektiv och personcentrerad vård och omsorg. En vård som utgår från ett hälsoperspektiv. Fokus sätts på hela människan och på individens friska resurser, trots sjukdomar och svårigheter.

Kultur ger människor möjlighet att formulera drömmar, uttrycka känslor och skapa identiteter. Kreativiteten och kulturen som kraft är underutnyttjad, därför behövs satsningar på kultur ökas, speciellt i läget vi befinner oss i nu med ett ökat misstroende mot både andra medmänniskor och demokratin.

6.1. Kulturpris och stipendier

Ett sätt att uppmärksamma det rika kulturliv som finns i Dalarna och de konstnärer som bidrar till det är de kulturpriser och stipendier Region Dalarna delar ut sedan 1963. För många konstnärer är prissumman ett viktigt stöd för sitt fortsatta arbete. Dalarna behöver ett fortsatt underifrånperspektiv med medborgarna och uppsökande kultur och bildning, då det stärker både föreningsliv och innovation.

Länsbibliotekets verksamhetsmedel är en förutsättning för att utföra det lagstadgade uppdraget. Nedskärningar av regionbidrag till kommunbiblioteken och åtaganden i samverkan med kommuner och Barnhälsovården orsakar lika stor minskning av statsbidraget. Stor påverkan på små kommunala

verksamheter med lagstadgat uppdrag till invånarna. Indirekt påverkas det genom att kommunernas biblioteksverksamhet förlorar lagstadgad stödstruktur som stödjer likvärdig kvalitet, kompetensutveckling och utvecklingskraft.

6.2. Kristinehallen

Enligt den handlingsplan som majoriteten lagt som grund för budget kommer den beslutade upprustningen av Kristinehallens lokaler att pausas. Att i detta läge skjuta ombyggnationen på framtiden innebär i praktiken en dödsstöt för projektet i sin helhet. Det är flera parter inblandade och risken att någon drar sig ur på grund av att förutsättningarna blir markant förändrade, är överhängande.

Att i framtiden återstarta projektet innebär att en ny upphandling kommer att behöva göras och vi vet att det är en svår, lång och kostsam process.

Kostnaderna för den tidigare beslutade upphandlingen av Kristinehallen kommer inte heller realiseras förrän år tidigast 2026, därför finns det ingen kortsiktig möjlighet till besparing för Region Dalarna. Enligt den ekonomiska långtidsprognosen förväntas 2027 års budgetförutsättningar vara positiva. Det finns alltså ingen egentlig anledning att pausa renoveringsprojektet nu. Att lägga projektet på is som i sin tur leder till en avslutad upphandling kommer på sikt bli mer kostsamt än att genomföra det nu. Därför anser vi att upprustningen med den tidigare upphandlingen fortfarande bör genomföras.

6.3. Besparingen är liten och konsekvensen för stor

Det av Region Dalarnas politiska majoritet lagda budget- och regionplan med tillhörande besparingsåtgärder kommer leda till en mindre förmåga för regionen att utföra det lagstadgade kulturuppdraget. Ungefär 80 % av verksamhetsmedlen är bundna till kompletterande infrastrukturstöd för kommunbiblioteken och åtaganden i samverkan med kommuner och Barnhälsovården. Risken med nedskärning av regionbidrag kommer att orsaka en lika stor minskning av statsbidraget.

Att majoritetens beslut att pausa projektstöden under åren 2024- 2025 kommer resultera i en anpassad budget på 1,5 miljoner kr per år. Deras förslag är att minska budgetramen med 1% (0,9 miljoner kr) för samtliga kulturverksamheter inom samverkansmodellen. Högre kostnader urholkar dock redan nu möjlighet till större produktioner. Färre produktioner leder till lägre utbud, en mer begränsad tillgång till kultur och färre uppdrag till de som arbetar runt produktionen såsom snickare, ljud- och ljus tekniker, hotell och restauranger.

Kultur bidrar till regional utveckling. Mindre kultur riskerar leda till att länets attraktionskraft minskar, både för invånare och för turister. Konsekvensen av det

blir ett minskat deltagande i kultur och bildning, svagare föreningsliv och lägre innovation. Varje individ som inte kommer in i arbetslivet betyder både förlorade skatteintäkter och ökade kostnader på grund av olika rehabiliteringar och vård.

De föreslagna besparingarna är små - men konsekvensen blir för stor. Därför lägger Vänsterpartiet i denna budget en oförändrad budgetram i enlighet med tidigare års ram för att bibehålla projektstöd, kulturpriser, stipendier och Mentalvårdsmuseet i Säter på samma nivå som tidigare.

7. Regional utveckling

Regional utveckling handlar om att människor ska kunna bo, verka och leva i hela Dalarna. Kommunerna ska ha likvärdiga förutsättningar för att kunna erbjuda sina invånare bra välfärdstjänster och service. Dalarna ska vara en region som lockar till sig både människor och företag, och vara en region där man vill stanna kvar i.

Dalarna består till största del av landsbygd, och för att landsbygden och regionens tätorter ska kunna utvecklas positivt behöver politiken skapa förutsättningar för utveckling på både lokal och regional nivå. Fokus ska vara på invånarnas behov i form av arbetstillfällen, infrastruktur, transporter och samhällsservice.

Vänsterpartiets regionala strategi bygger på jämlikhet, långsiktighet, hållbarhet, gemensam samverkan och fokus på klimatförändringarna. Vi vill att regionen ska arbeta för ett hållbart transportsystem, ett hållbart näringsliv och en hög livskvalitet för regionens invånare.

Välfärd och samhällsservice i Dalarna ska gå att lita på - och det är Vänsterpartiet som har politiken för det.

7.1. Kompetensförsörjning

Region Dalarna har det övergripande ansvaret för länets kompetensförsörjning. Ett aktivt arbete för att samverka med kommuner, utbildningsinstanser, arbetsgivare och andra aktörer är A och O.

En viktig uppgift för politiken är att verka för att näringslivets behov av kompetent arbetskraft ska kunna säkras. Här finns mycket att vinna på ett helhetsfokus på arbetsmarknadspolitik i regionen så att de åtgärder som görs riktas in mot att minska ungdomsarbetslösheten och att få nyanlända i arbete samtidigt som företagens behov tillgodoses.

Arbetslösheten bland unga och nyanlända är ett fokusområde Vänsterpartiet vill satsa extra på.

7.2. Infrastruktur och näringsliv

För att näringslivet ska kunna skapa arbetstillfällena och bidra till utveckling och samhällsservice i regionen behöver politiken skapa förutsättningar i form av bland annat infrastruktur och kommunal och regional service. En väl fungerande infrastruktur är en förutsättning för att näringslivet ska kunna utvecklas och för att skapa goda livsmiljöer, så att vi får platser som människor både väljer att flytta till och att stanna kvar på.

7.3. Dalastrategin 2030

Region Dalarna har tagit fram en egen övergripande strategi utifrån Agenda 2030, som hela regionen ska arbeta utifrån. Den fokuserar på att bygga ett hållbart samhälle. Det största fokuset ligger på klimat och miljö. På det området anser Vänsterpartiet att Region Dalarna behöver intensifiera sitt arbete.

Varje år gör regionen en Hållbarhetsredovisning med klimatbokslut som går igenom de satta hållbarhetsmålen och hur de har efterföljts genom att jämföra det slutgiltiga nyckeltalen från det året med tidigare års nyckeltal och de satta målen. När vi kollar på det senaste klimatbokslutet kan vi se att Region Dalarna inte uppnått sina klimatmål med att sänka koldioxidutsläppen, utan i vissa delar faktiskt ökat utsläppsmängden.

7.4. Klimatbudget och klimatprotokoll

Vår världs absolut största hot är klimatförändringarna. Vänsterpartiet vill att Region Dalarna ska ligga i framkant i miljö- och klimatarbetet. Vi behöver agera nu - och det är kraftigt.

Med Vänsterpartiets förslag på en årsvis fastslagen koldioxidbudget möjliggör det ett större fokus och ett ökat krav på konkreta åtgärder där vi i detalj sätter mål och utförandeplaner för att bli ett mer klimatvänligt Dalarna.

Vänsterpartiet vill också att Region Dalarna inför klimatprotokoll som är ett nätverksforum där regionen bjuder in kommuner, länets stora arbetsgivare och andra aktörer som tillsammans delar med sig av erfarenheter och som kan lägga grunden för nya samarbeten i att bli ett mer klimatvänligt Dalarna.¹

¹ Ursprunget i arbetssättet klimatprotokoll återfinns i Uppsala och har varit verksamt i 10 års tid. För inspiration besök gärna deras sida: <https://klimatprotokollet.uppsala.se/>

8. Regionstyrelsen

Regionstyrelsen har ett övergripande strategiskt ansvar för Region Dalarnas samlade verksamheter. Det har stor betydelse att regionstyrelsen agerar och har ett aktivt samspel med regionens nämnder, kommuner och andra myndigheter. Ett särskilt ansvar ligger i att följa upp, bevaka och analysera och om nödvändigt ta nya eller kompletterande beslut för att säkerställa att utvecklingen går i rätt riktning.

Region Dalarna ska arbeta för att vara ett inkluderande och hållbart län. Inkluderingsarbetet ska gälla alla medborgare men det bör ligga extra fokus på samhällets utsatta grupper. Kvinnor, HBTQ-personer och människor med annan etnicitet eller ursprung är de som utsätts allra mest för exkludering i samhället.

Region Dalarna har tidigare tillsammans med Länsstyrelsen och länets kommuner tagit fram en strategi för att förebygga våld, där det största fokuset ligger på mäns våld mot kvinnor. Tack vare Vänsterpartiet är det inte enbart en strategi med fina ord, utan nu ska även en genomförandeplan tas fram. Det räcker inte med en strategi, vi behöver också veta hur vi ska arbeta med det.

Eftersom Regionstyrelsen är regionens näst högsta instans, efter Regionfullmäktige, ligger ett enormt stort ansvar på styrelsen att ta de beslut som behövs, ta personalansvar för regionanställda, ta ansvar för invånarnas bästa och slutligen se till att besluten efterföljs och att målen nås. Därför är det också Regionstyrelsens ansvar att se till att det absolut viktigaste arbetet vi har framför oss idag - klimatarbetet - att det utförs på ett bra och långsiktigt sätt.

Då Regionstyrelsen ansvarar för att upprätta övergripande policys och riktlinjer som ska gälla för hela organisationen så är det viktigt att även dessa aktivt, i de delar det är möjligt, bidrar till att vi når klimatmålen. Av den anledningen menar Vänsterpartiet att den interna resepolicyn inte ska möjliggöra inrikesflyg som ett valbart alternativ för tjänsteresor.

8.1. Fastighetsberedningen

Sedan beslutet att ombilda Fastighetsnämnden till en beredning, ligger den nu under Regionstyrelsen. Förutom Fastighetsförvaltningens uppdrag att tillgodose regionens verksamheter med ändamålsenliga byggnader, är det nödvändigt att säkerställa att fastighetsbeståndet är energieffektivt och att nya byggs på ett

sätt som minimerar klimatpåverkan både i närtid och på lång sikt.

8.1.1. Akademiskt tandvårdshus

Vänsterpartiet anser att beslutet om att bygga och starta upp ett akademiskt tandvårdshus i Falun är ett bra initiativ ur många aspekter, såsom vi skrivit på punkt 5.4.

SBB är det företag som fick uppdraget att bygga tandvårdshuset. I den upphandlingen var det meningen att SBB skulle äga fastigheten och Region Dalarna skulle hyra lokalerna av dem. **Men det som är allmänt känt nu är att SBB fått ekonomiska svårigheter med hot om eventuell konkurs. Projektet har i och med detta stannat av och det finns ingen klarhet i hur framtiden ser ut. Det ställer Region Dalarna inför en problematisk situation och ger stora konsekvenser för Tandvårdsförvaltningens planer på en fortsatt utveckling och effektivisering av sina verksamheter. Det är ett problem som måste lösas.**

Vänsterpartiet ser gärna utifrån omständigheterna att Region Dalarna köper loss projektet och övertar byggprocessen av ett akademiskt tandvårdshus i egen regi. Vinsten med det vore att vi då kan använda oss av det förprojekteringsarbete som genomförts och själva ta vid där SBB inte längre kan. **Fördelarna med fastigheter i egen regi är att det leder till en bättre översyn, större kontroll och kostnadseffektivitet då regionen slipper betala dyra externa hyror. Allt som allt blir det för Region Dalarna en större säkerhet för framtiden.**

Kostnaden för detta kommer att vara stor, men precis som med Kristinehallen kommer kostnaderna längre fram där Region Dalarnas ekonomi enligt prognos förväntas ha ett betydligt bättre ekonomiskt läge än idag.

8.1.2. Bort med marknadsfilosofin

Nyliberalismens intåg i den offentliga ekonomin har satt sina spår. Tankemönstret bakom New public management, även kallat NPM, bygger på att de interna relationerna mellan olika förvaltningar ska efterliknas modellen av en marknad där tjänster ska värdesättas, säljas och köpas. Enligt denna princip hanteras fastigheter som en vara, vilka hyrs ut till den som har verksamhet däri. Konsekvensen av nuvarande system är att det lätt leder till skenbesparingar och orealiserade satsningar. Exempel på det kan vara att lokalytor i fastigheter som regionen äger och driver sägs upp av verksamheten, vilket ser ut som en besparing, men eftersom ytan fortfarande är kvar i Regionfastigheters bestånd, blir besparingen en chimär.

Likaså har det förekommit att politiska prioriteringar med extra tillsatta ekonomiska medel helt enkelt försvunnit i spåren av ökade eller nya hyror. Systemet som var tänkt att utgöra styrincitament har istället lett till att ekonomin istället är svårare att överblicka.

Därför vill Vänsterpartiet stänga den inre marknaden och med det renodla den ekonomiska strukturen så att regionens kostnader blir mer överblickbar och med det får möjlighet till en mer hållbar och långsiktig utveckling.

Krav på avkastning hör hemma i bolagsvärlden och passar illa i den offentligt drivna verksamheten. Därför har Vänsterpartiet lyft bort alla krav på avkastning, eftersom vi menar att det är ett märkligt sätt att budgetera. Att med ena handen tillföra miljoner och sedan med andra kräva hälften tillbaka genom avkastning. Det är inte rimligt att i en offentlig verksamhet försöka efterlikna affärsmodeller där marknaden i det närmaste till 100% sker inom den egna plånboken.

8.2. Vårdval

Finansieringen av primärvårdens vårdcentraler sker genom vårdval primärvård, vilket är en ordning som är reglerad via lag och regering och är således inget vi kan förändra genom regionens budget.

Vad gäller vårdval BUP är saken en annan och Vänsterpartiet har som tidigare nämnt valt att planlägga en nedmontering av vårdval BUP. Det innebär att vi lyft ut de 114 miljoner som utgör vårdval BUP för år 2025 och växlar över de till Hälso- och sjukvårdsnämnden och Barn- och ungdomspsykiatri. Att förändringen sker först 2025 beror på att en överväxling av verksamheten rimligtvis inte kan genomföras tidigare än så.

8.3. Region Dalarna som arbetsgivare

Framtidens kompetensförsörjning i vården är en ständigt brännande fråga och en välgrundad anledning till oro. På flera områden är det ett tufft läge med personalbrist som leder till övertid som sedan övergår i överarbete som då i sin tur leder till sjukskrivningar och ett behov av än mer övertid växer med det. Därför behöver vi ta oss an problemet på ett strukturellt sätt och planera för en målmedveten uppvärdering av välfärdens arbete.

8.3.1. Skyddad arbetstitel

Från och med 2023 har undersköterska blivit en skyddad yrkestitel, en välkommen förändring som sätter tydliga ramar för yrkesutövningen inom vård

och omsorg. Detta är ett steg i rätt riktning för att säkerställa kvaliteten på vården och värna om patienternas säkerhet.

Som arbetsgivare ser Region Dalarna positivt på detta initiativ och vill uppmana sina anställda att begära ut det nödvändiga intyget från Socialstyrelsen. Men som det är nu finns det ingen större drivkraft att hämta ut intyget, nu innebär det enbart en kostnad för den enskilde som inte ger något mervärde förrän vederbörande skulle bestämma sig för att byta arbetsplats och lämna regionen.

I en tid då vården står inför utmaningar som personalbrist och ökade krav på kompetens och kvalitet är det nödvändigt att uppmuntra undersköterskor att skaffa sina yrkesbevis. Att ha en skyddad yrkestitel är inte bara en symbolisk handling; det är en kvalitetsstämpel. Därför vore det mest rimligt att Region Dalarna som arbetsgivare tog kostnaden och på så sätt aktivt stödjer och underlättar processen för att skaffa dessa intyg.

8.3.3. Lönesatsningar

I det ekonomiska läge vi nu befinner oss i är det i sanning en utmanande uppgift, därför får vi börja i det lilla med att från 2024 avsätta ytterligare 6 miljoner till lönepolitiska satsningar utöver det som beslutades i juni 2023. Denna satsning ökar sedan gradvis med 5 miljoner årligen 2025 och 2026. Vi är medvetna att dessa satsningar inte kommer att vara avgörande för en förändrad lönebild i sin helhet. Det är snarare ett avstamp i ett arbete som kommer behöva ta form och där löneläget bättre avspeglar både ansvar, samhällsnytta och jämförelser med utbildningsnivåer, än vad de gör idag.

Lönebildningen är avgörande för framtidens rekryteringsmöjligheter och attraktionskraft hos morgondagens arbetare. Lika viktigt som det är att kunna rekrytera är Region Dalarnas förmåga att behålla befintlig personal. Därför behöver regionen ha en generös tillämpning i frågor som gäller arbetsmiljö och den anställdes inflytande över sin arbetssituation.

Vänsterpartiet ser gärna att Region Dalarna inleder samtal med de fackliga organisationerna om möjligheterna kring arbetstidsförkortningar som på sikt kan förbättra arbetsmiljön och bidra till en bättre återhämtning.

9. Service

Serviceförvaltningen har en viktig verksamhetsstödjande roll till övriga förvaltningar genom att tillhandahålla kost, städ, tvätt, transport och fastighetsteknik.

I likhet med vad vi beskrivit kring regionens fastighetsförvaltning, är Serviceförvaltningen en säljande verksamhet i den pseudomarknad som skapats.

På grund av denna finansieringsmodell i kombination med att framförallt Hälso- och sjukvårdsnämnden gör stora underskott, ser vi en påtaglig risk att “köpen” av vårdnära service (VNS) kommer att minska eller dras in i tron att verksamheten då gör en ekonomisk besparing. Fakturorna från Serviceförvaltningen kommer förvisso i ett sådant läge att minska, men behovet av de arbetsuppgifter som utförs av VNS kommer att kvarstå och då behöva utföras av vårdpersonal. En sådan utveckling skulle bidra till sämre kvalitét och en högre arbetstyngd för vårdgivande personal.

Det är en naturlig konsekvens av en verksamhet som är satt under hård ekonomisk press och som uppmanas till att “vända varje sten” för att anpassa sig till budget. Att finansiera verksamheten genom interndebitering är ett självbedrägligt system och därför menar Vänsterpartiet att det är av yttersta vikt att Region Dalarna upphör med denna modell.

Som ett led i att Vänsterpartiet stänger den inre marknaden, tilldelas även Servicenämnden en egen ekonomisk ram och avkastningskravet som fastslogs av regionfullmäktige i juni 2023 på 6,8 miljoner tas bort.

10. Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken är nyckeln till ett sammanhållet län och den ska finnas i hela länet. Avgifterna ska vara låga, för att alla ska ha råd att åka buss och tåg. Kollektivtrafiken är även en viktig del i klimatarbetet. Ju fler som lämnar sin bensin- eller dieselbil hemma och ju fler som åker kollektivt - desto bättre är det för klimatet.

Det ska vara möjligt att pendla till jobb, skola och fritidsaktiviteter. Därför är det viktigt att turerna utökas och att priserna ligger på en låg nivå. Landsbygdstrafiken behöver förbättras då turerna är för få och på vissa ställen nästan helt obefintliga.

10.1. En zon - ett pris

Den enskilt största satsningen vi kan göra för klimatet i Region Dalarna är att utveckla kollektivtrafiken och att få fler människor att nyttja det kollektiva resandet. Kollektivtrafiknämnden har stora ekonomiska utmaningar som i grunden bygger på att alltför många människor väljer andra färdvägar än det kollektiva. Orsakerna är flera, i de mest uppenbara fallen beror det på att kollektivtrafikens sträckningar eller tidtabeller inte är tillgängliga i den omfattning som krävs för att valet ska falla på det kollektiva resandet. Prispåbudet är ett annat skäl till varför en del väljer bort buss eller tåg.

Vänsterpartiet ser att vi i det nuvarande ekonomiska läget i samhället, har ett gyllene tillfälle att få människor att i större utsträckning välja att åka kollektivt.

Vänsterpartiet ser positivt på att Kollektivtrafiknämnden har arbetat för att förenkla prisstrategin. Till skillnad från det kommande förslaget menar vi dock att det är djupt olyckligt att dela in Dalarna i två zoner och i synnerhet att isolera och peka ut en kommun (Borlänge) som avviker från övriga prissättningen. Konsekvensen av ett sådant förslag är att den som är bosatt i Borlänge får högsta prissättning för sitt resande ut i länet jämfört med övriga i Dalarna, som får dyrare resor först om deras färdväg går till eller via den av majoriteten föreslagna Borlängezonen. Vänsterpartiet föreslår därför att strategin löper hela linan ut och gör hela Dalarna till en zon och följer **riktlinjer för kostnaden enligt Vänsterpartiets förslag på ny pris och zonmodell för Dalarnas kollektivtrafik.**

Med dessa förändringar ökar vi möjligheten till en positiv utveckling och att fler väljer den kollektiva resan och möjliggör till en utveckling där privatbilismen framförallt vad gäller arbetsresor kan minska markant.

10.1.1 Vänsterpartiets förslag

1. Att Dalarna utgör en zon i kombination med en indelning av stadszoner. Med innebörden att kommungränsöverskridande resor har ett och samma pris i hela Dalarna och att ett lägre pris är satt för resor inom stadszonen.
2. Att trafiken mellan Mora-Orsa infogas som en gemensam stadszon.
3. Att utgångspunkt för högsta prissättning motsvarar dagens kostnad för ett företagskort inom 2 zoner med 4% höjning enligt exempel nedan.

Vänsterpartiets förslag: 1 zon (Med utgångspunkten att kostnaden för 2 zoner i tidigare modell blir styrande + 4% ökning)		
1 zon 26 år >		
Biljetttyp	Pris 2024	Ökning %
Enkelbiljett	54 kr	4%
Årskort med månadsvis betalning	7937 kr/ år 662 kr/mån	4%
Stadszon 26 år>		
Enkelbiljett	35 kr	4%
Årskort med månadsvis betalning	5793 kr/år 483 kr/mån	4%

10.2. Egen regi

Att upphandla kollektivtrafiken är kostsamt och förser Region Dalarna med en tvångströja som försvårar och omöjliggör framtida anpassningar och utveckling av kollektivtrafiken i de fall åtgärderna faller utanför de upphandlade villkoren.

Det är därför inte försvarbart vare sig ur ett ekonomiskt eller strategiskt perspektiv att upphandla utförandet av allmän och särskild kollektivtrafik. Vikten av att just kunna utveckla och anpassa trafiken efter Dalarnas framtida behov, för att öka andelen människor som både ska kunna och vilja resa kollektivt, utgör ensamt vägande skäl i att inte upphandla kollektivtrafiken.

Vänsterpartiet menar istället att Region Dalarna bör bygga upp en organisation som själva tar sig an ansvaret för driften av allmän och särskild kollektivtrafik.

Trots egen regi kommer fortfarande möjligheten att upphandla trafik i mindre skala som ett komplement till den egna organisationen att finnas kvar. På så sätt kan vi skapa oss ett handlingsutrymme och organisatoriska muskler, redo att möta framtiden. I arbetet med att igångsätta driften i egen regi kan modell Västmanland med fördel användas som förebild.

10.3. Avgiftsfritt sommarlovskort för unga

Region Dalarna har valt att införa sommarlovskort för ungdomar, vilket är en fortsättning på det initiativ och satsning som Vänsterpartiet genom budgetförhandlingar med regeringen 2014-2018 fick till.

Syftet med sommarlovskort är att utjämna den ekonomiska ojämlikheten hos ungdomar, vars förutsättningar att kunna verka i samhällslivet, både ur ett socialt och kulturellt perspektiv, ofta helt är avhängigt från föräldrarnas ekonomiska situation. Genom att avgiftsbelägga sommarlovskortet uppnås tyvärr motsatt effekt och det innebär att det primärt är ungdomar med ekonomiskt bättre förutsättningar som kommer kunna ta del av satsningen, medan andra som inte har råd ställs utanför. Avgiften blir därmed en del i ett paket att cementera den socioekonomiska situationen över generationsgränserna.

Vi menar att ekonomisk jämlikhet är en viktig aspekt i vår strävan till ett bättre och mer rättvist samhälle. Av den anledningen bör detta beslut innebära att sommarlovskort ska vara avgiftsfria.

10.4. Turistnäring

En viktig näring i Dalarna är dess turism och kulturutbud. Samarbeten mellan utövare, institutioner, näringsliv och Region Dalarna kan här upprättas och kan då öka det kollektiva resandet bland målgruppen turister och besökare. Vilket i sin tur kan generera en positiv utveckling för resandet, men även för kulturen och turistnäringen i Dalarna.

Ett exempel på vad ett sådant samarbete skulle kunna vara är ett tidsbegränsat kort som både ger tillgång till evenemang eller besöksmål, del- eller helfinansierat och där resan ingår. Genom sådana samarbeten kan busstråk av temporär art upprättas för att passa olika behov som uppstår.

11. Sammanfattning

Hälso- och sjukvård

- Öka tillgängligheten för medborgare.
- Återinföra tidningen 1177.
- Samordna insatser i psykiatrin.
- Avprivatisera Barn- och ungdomspsykiatrin (BUP) fr.om. 2025.
- Förstärka primärvården genom ökade resurser med 30 miljoner kr mer utöver den budget- och regionplan som fastställdes i juni 2023.
- Ta bort avkastningskravet på 21 miljoner kr för vårdcentraler i egen regi.
- Erbjudna hälsosamtal från 40 års ålder.
- Slopa nystartsbidraget för privata aktörer.
- Stoppa användandet av hyrpersonal.
- Förstärkt samtalsmottagning för barn och unga.
- Tillskott på 40 miljoner kr.

Tandvård

- Samverka med kommuner och andra aktörer för att förenkla rekryteringen.
- Större insyn i de privata tandvårdsklinikerna.
- Minska kostnader för sjukresor.
- Nå målet "Jämlig tandvård".

Kultur- och bildning

- Pengar till kulturpriser, stipendier, projektstöd och museum.
- Återuppta upprustningen av Kristinehallen.

Regional utveckling

- Fokus på unga och nyanlända i arbetet med kompetensförsörjning.
- Satsa mer på miljö- och klimatarbetet.
- Anordna ett klimatprotokoll.

Regionstyrelse

- Uppföljningsplikt att målen enligt antagen koldioxidbudget uppfylls.
- Ökat arbete för inkludering.
- Slopa avkastningskravet i Fastighetsförvaltningen.
- Nybyggnationer ska byggas energieffektivt och klimatmässigt hållbart.
- Eget ägande av Akademiskt tandvårdshus i Falun.
- Slopade interndebiteringar.
- Minskad administration som ger en besparing på 10 miljoner kr.
- Stärka lönepotten och löneutvecklingen med ytterligare 6 miljoner kr utöver den i juni beslutade satsningen.

Service

- Slopa avkastningskravet.

Kollektivtrafik

- Införa en zon istället för två.
- Göra sträckan Mora-Orsa till en stadszon.
- Driva kollektivtrafiken i egen regi.
- Ökad tillgänglighet.
- Tillskott på 35 miljoner kr utifrån i juni fastslagen budget.
- Avgiftsfria sommarlovskort för barn och unga.
- Utökad resområde för färdtjänst med 3 mil utanför länsgränsen.

14. Budgetsiffror

Driftbudget, mkr

Styrelse/Nämnd	Förvaltning	Beslutad Budget juni	Budget 2024	Plan 2025	Plan 2026
Regionstyrelsen	Regionstyrelseförvaltningen, vårdval	1 914,2	1 943,3	2 007,4	2 047,6
Regionstyrelsen	Regionstyrelseförvaltningen, övrigt	487,2	475,3	491,0	500,8
Regionstyrelsen	Finansförvaltning	960,0	907,0	537,1	506,9
Hälso- och sjukvårdsnämnden	Hälso- och sjukvård Dalarna	7 316,7	7 356,7	7 599,5	7 751,5
Hälso- och sjukvårdsnämnden	Hörsel och syn Region Dalarna	74,6	74,6	77,0	78,6
Regionala utvecklingsnämnden	Regionala utvecklingsförvaltningen	45,8	45,8	47,3	48,2
Kollektivtrafiknämnden	Kollektivtrafikförvaltningen	795,1	830,1	893,7	947,2
Kultur- och bildningsnämnden	Kultur och bildning	186,1	188,3	196,8	203,0
Service- och utbildningsnämnden	Regionservice Dalarna	24,3	17,5	11,1	4,3
Service- och utbildningsnämnden	Regionservice Dalarna	-6,8	0,0	0,0	0,0
Fastighetsnämnden	Regionfastigheter	-37,0	0,0	0,0	0,0
Tandvårdsnämnden	Tandvårdsförvaltningen	119,2	119,2	123,2	125,6
Tandvårdsnämnden	Tandvårdsfö, avkastningskrav	-3,9	-3,9	-3,9	-3,9
Patientnämnden	Patientnämndsförvaltningen	7,4	7,4	7,7	7,8
Gem nämnd för kostsamarbeten Mora	Kostsamarbeten Mora	0,0	0,0	0,0	0,0
Gem nämnd Hjälpmedel Dalarna	Hjälpmedel Dalarna	5,1	5,1	5,3	5,4
Revisorskollegiet		6,7	6,7	6,8	7,0
Summa driftbudget		11 894,8	11 973,2	11 999,9	12 230,1

Resultatbudget, mkr

RESULTATBUDGET, mkr	Budget 2024	Plan 2025	Plan 2026
Verksamhetens intäkter	1 850	1 850	1 850
Riktade statsbidrag nationella ök	442	442	442
Verksamhetens kostnader	-13 825	-13 855	-14 070
Jämförelsestörande kostnad, pensioner			
Avskrivningar	-440	-437	-452
Verksamhetens nettokostnad	-11 973	-12 000	-12 230
Skatteintäkter 1)	8 108	8 454	8 769
Generella statsbidrag och utjämning 2)	3 882	3 899	3 970
Verksamhetens resultat	17	353	509
Finansiella intäkter	7	7	7
Orealiserade värdeförändringar			
Finansiella kostnader 3)	-542	-220	-136
Resultat efter finansiella poster	-518	140	380
Extraordinära poster	0	0	0
Plan för återställning av underskott 2024		-140	-378
lanspråktagande			
Årets resultat	-518	0	2

Balansbudget, mnkr

BALANSBUDGET, mnkr	Budget 2024	Plan 2025	Plan 2026
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Utgående balans	5 275	5 703	6 366
varav årets avskrivningar	440	437	452
varav årets investeringar	911	865	1 115
Summa anläggningstillgångar	5 275	5 703	6 366
Omsättningstillgångar			
Förråd	59	59	59
Kortfristiga fordringar	1 292	1 292	1 292
Kortfristiga placeringar	3 353	3 753	4 153
Likvida medel	400	400	400
Summa omsättningstillgångar	5 104	5 504	5 904
SUMMA TILLGÅNGAR	10 379	11 207	12 270
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER			
Eget kapital			
Årets resultat	-518	140	380
Ovrigt eget kapital	1 829	1 312	1 452
Summa eget kapital	1 312	1 452	1 832
Avsättningar			
Pensionsavsättning	6 214	6 494	6 571
Summa avsättningar	6 214	6 494	6 571
Skulder			
Långfristiga skulder	873	1 281	1 887
Kortfristiga skulder	1 980	1 980	1 980
Summa skulder	2 853	3 261	3 867
SUMMA EGET KAPITAL,	10 379	11 207	12 270